PROFESNÍ MORÁLNÍ DISTRES U UČITELŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

PROFESSIONAL MORAL DISTRESS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Váchová Markéta

Klíčová slova: profesní morální distres; učitel; morální dilema; současná společnost; práce učitele
Key words: professional moral distress; teacher; moral dilemma; contemporary society; the work of the teacher

Cílem mého příspěvku je představení mého výzkumu profesního morálního distresu u učitelů pracujících na základní škole. Nejprve chci popsat současnou společnost a analyzovat dopady současných společenských změn na práci učitele. Ke zjištění těchto specifik poslouží měření profesního morálního distresu u učitelů. Profesní morální distres popisuje, jak dotyčný profesionál reaguje na situace morálního charakteru. Ke zjištění těchto specifik jsem se rozhodla vytvořit dotazníkový nástroj, který bude profesní morální distres zjišťovat. V konferenčním příspěvku chci představit oblasti profesního morálního distresu u učitelů a položky dotazníku.

Konflikt dnešní postmoderní společnosti zvyšuje tlak na práci školy a učitele. Společenské změny ovlivňují práci učitele, i to jak na svou práci nahlíží a vnímá ji. Dnešní společnost a změny, které uskutečňuje, přináší do práce učitele čím dál častěji řadu morálních dilemat. (Mareš, 2017) Tyto situace ovlivňují postoj k jeho práci k sobě samému a formují jeho osobnost. Lidé, kteří vykonávají tyto profese, často během rozhodování, ke kterému z řešení se přikloní, zažívají negativní stres. Negativní stres se nazývá distresem. Pokud jsou situace morálně zbarvené, nazývá se tento druh distresu morální distres. Pokud je morální distres zažíván v profesních situacích, nazývejme ho profesním morálním distresem. Morální distres poprvé definoval v roce 1984 Američan Andrew Jameton, který se zabýval etikou v ošetřovatelství: „Morální distres vzniká v situacích, kdy jedinec ví, co je správné udělat, ale institucionální překážky činí téměř nemožné jednat tím správným způsobem." (in Mareš, 2016)

Cílem je popsat situace, ve kterých učitelé pociťují profesní morální distres a vytvořit dotazníkový nástroj, který by profesní morální distres u učitelů ZŠ zjišťoval. Inspirací mi je dotazník MDS pro zdravotní sestry (Corley, 2001). Pro zjištění položek do dotazníku jsem uskutečnila 17 polostrukturovaných rozhovorů s učiteli ZŠ. Z výpovědí učitelů vyplynulo 5 oblastí výskytu profesního

morálního distresu. Do těchto oblastí jsem roztřídila výroky učitelů, které mi sdělili při rozhovorech. Další etapou výzkumu byla spolupráce s cca 45 dálkovými studenty PF. Studenti doplňovali dotazník o modelové situace, se kterými se setkali.

Z výpovědí učitelů vyplynulo 5 oblastí výskytu profesního morálního distresu u učitelů. Oblasti jsem pojmenovala:

1. Neúměrné nároky na práci učitele
2. Dilema mezi prací učitele a rodinou žáků
3. Dilema mezi učitelem a učitelským sborem, ostatními nepedagogickými pracovníky
4. Konflikt učitele s vedením školy
5. Konflikt mezi možnostmi práce školy/učitele a společností

Do každé z těchto oblastí spadá přibližně 15 situací, které učitelé uváděli jako možný zdroj profesního morálního distresu. Tyto situace dále rozebírám a upravuji do odpovídající dotazníkové podoby.

Abstract: The contribution will present the dissertation topic. The aim is to analyse changes in social context in contemporary society and its impact on teachers' work. The aim of the research is to identify areas of stress factors and dilemmas affecting teachers, the ones that are a potential source of professional moral distress, and to create a research tool for measuring these areas. Current society with all its changes brings more and more moral dilemmas to the teachers' job (Mareš, 2017). Moral distress was first defined in 1984 by the American A. Jameton (Mareš, 2016). In my research, I want to create an instrument that would detect professional moral distress among teachers of primary schools. Questioning will focus on the area of conflict situations in teachers' work that is most likely to be the source of professional moral distress. The structure of the questionnaire will be based on free teachers' testimonies from their practice. 17 interviews with teachers have been conducted.

Literatura/References:

Corley, M. C., Elswick, R. K., Gorman, M., et al. (2001). *Development and evaluation of a Moral Distress Scale.* Journal of Advanced Nursing, 33(2), s. 250–256. https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2001.01658.

Mareš, J. (2017). *Morální distres školních psychologů.* Pedagogická orientace, 27(2), s. 308–343.

Mareš, J. (2016). *Morální distres učitelů – skrytý problém.* Pedagogika, 67(1), s. 27–55.